

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PETI ODJEL

PREDMET HADZHIEVA PROTIV BUGARSKE

(Zahtjev br. 45285/12)

PRESUDA

STRASBOURG

1. veljače 2018.

KONAČNA

02.07.2018.

Ova je presuda postala konačna na temelju članka 44. stavka 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Hadzhieva protiv Bugarske,

Europski sud za ljudska prava (Peti odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Angelika Nußberger, *predsjednica*,

Erik Møse,

Nona Tsotsoria,

Síofra O'Leary,

Mārtiņš Mits,

Gabriele Kucsko-Stadlmayer, *suci*,

Maiia Rousseva, *ad hoc sutkinja*,

i Claudia Westerdiek, *tajnica Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 5. prosinca 2017. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 45285/12) protiv Republike Bugarske koji je turska i ruska državljanka gđa Dzheren Annadurdievna Hadzhieva („podnositeljica zahtjeva”) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) dana 27. lipnja 2012. godine.

2. Podnositeljicu zahtjeva zastupao je g. K. Kanev, šef ureda bugarskog Helsinškog odbora. Bugarsku vladu („Vlada“) zastupala je njezina zastupnica, gđa M. Dimova, iz Ministarstva pravosuđa.

3. Podnositeljica zahtjeva posebice je navela povredu članaka 8. i 13. kao posljedicu propusta tijela da joj pruže pomoć nakon uhićenja njezinih roditelja u prosincu 2002. godine, kao i nepostojanje djelotvornog pravnog sredstva u vezi s tim.

4. Vlada je obaviještena o tim prigovorima 8. prosinca 2014. godine, a ostatak zahtjeva odbačen je kao nedopušten na temelju Pravila 54. stavka 3. Poslovnika Suda.

5. G. Yonko Grozev, sudac izabran u ime Bugarske, povukao se iz vijeća u ovom predmetu (pravilo 28. stavak 3.) U skladu s tim, predsjednik Petog odjela imenovao je gđu Maiiu Roussevu za *ad hoc* sutkinju (članak 26. stavak 4. Konvencije i pravilo 29. stavak 1.).

6. Dana 17. prosinca 2014. godine ruska je Vlada obaviještena o svojem pravu da se umiješa u postupak u skladu s člankom 36. stavkom 1. Konvencije i Pravilom 44. stavkom 1. Odlučila je ne iskoristiti to pravo.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

7. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1988. godine i živi u Varni.

A. Pozadina

8. Kao što je vidljivo iz dokumenata u spisu, podnositeljica zahtjeva se zajedno sa svojim roditeljima preselila iz Turkmenistana u Bugarsku krajem 2001. godine. U ljeto 2002. godine stekla je status privremenog boravka. Prije preseljenja, otac podnositeljice zahtjeva bio je zamjenik predsjednika Središnje banke Turkmenistana, a kasnije član političkog pokreta koji je kritizirao domaći politički režim. Čini se da su, zbog političke aktivnosti njezina oca, članovi njezine obitelji bili izloženi proganjanju u Turkmenistanu i da je 2006. godine tetka podnositeljice zahtjeva bila mučena i ubijena u zatvoru.

9. Podnositeljica zahtjeva počela se obrazovati u srednjoj školi s intenzivnim nastavnim programom stranih jezika u jesen 2002. godine. Njezin je otac otvorio vlastitu građevinsku tvrtku u Bugarskoj.

10. Dana 22. listopada 2002. godine turkmenistanska tijela optužila su oba roditelja podnositeljice zahtjeva za tešku pronevjeru javnih sredstava u iznosu od 40.000.000 američkih dolara, koja je navodno počinjena između 25. srpnja 2002. i 3. rujna 2002. godine. Turkmenistanski tužitelj naložio je njihov pritvor u vezi s tim optužbama i podnio zahtjev za njihovo izručenje bugarskim tijelima.

B. Uhićenje i pritvor roditelja podnositeljice zahtjeva

11. Sljedeće su okolnosti nesporne među strankama.

12. Dana 4. prosinca 2002. godine podnositeljica zahtjeva, u dobi od četrnaest godina u to vrijeme, bila je sama kod kuće. Oko 11 sati ujutro desetak policijskih službenika došlo je u obiteljski stan. Kada su ušli u stan, policajci su obavijestili podnositeljicu zahtjeva da su došli uhititi njezine roditelje. Ona je nazvala svoje roditelje na telefon. Iz dokumenata koje posjeduju domaći sudovi proizlazi da su u to vrijeme roditelji bili u kupovini u pratnji njihova pravnog zastupnika koji se vratio kući s njima. Za to je trebalo dosta vremena zbog gužve u prometu. U međuvremenu su policajci zabranili podnositeljici zahtjeva da se kreće po stanu i ispitivali je u odsutnosti socijalnog radnika i psihologa, unatoč tome što su vidjeli njezin osobni dokument u kojem je bila navedena njezina dob.

13. Roditelji podnositeljice zahtjeva bili su uhićeni čim su stigli kući. Zapisnik sa sudske rasprave u domaćem postupku za naknadu štete (vidjeti stavke 27.-41. u nastavku) pokazuje da je pravni zastupnik roditelja bio prisutan tijekom uhićenja. Odvjetnik je izjavio da policijski službenici nisu dopustili roditeljima da pakuju osobne stvari iz stana, ali da su, koliko se sjeća, dopustili podnositeljici zahtjeva da im da neke osobne stvari iz stana. Nije znao gdje su policijski službenici odveli roditelje podnositeljice zahtjeva, ali je rekao da je mislio da su odvedeni u Regionalni istražni ured. U svakom slučaju, on ih je posjetio sljedećeg dana, ali se nije mogao sjetiti točno gdje. Pravni zastupnik također je izjavio da je tijekom sljedećih nekoliko dana njegova zadaća bila kretati se između dva različita zatvora u kojima su roditelji podnositeljice zahtjeva bili pritvoreni kako bi organizirao njihovu obranu. Izjavio je da ne može opisati stanje podnositeljice zahtjeva u vrijeme uhićenja, budući da je njegova zadaća bila braniti njezine roditelje. Nije znao što se dogodilo podnositeljici zahtjeva i nije ju vidio nakon uhićenja njezinih roditelja.

14. Rješenje o pritvoru roditelja podnositeljice zahtjeva u trajanju od dvadeset i četiri sata donijela je policija 4. prosinca 2002. godine i oni su odvedeni u pritvor u tom razdoblju. Na njihovu žalbu protiv rješenja o pritvoru, Regionalni sud u Varni stavio ga je izvan snage sljedećeg dana, smatrajući da je manjkav jer nije navodio nikakvu pravnu osnovu za pritvor. Odmah nakon njihova puštanja iz pritvora, roditeljima podnositeljice zahtjeva uručeno je tužiteljevo rješenje za njihov pritvor u trajanju od sedamdeset dva sata u vezi sa zahtjevom za izručenje (vidjeti stavak 10. gore). Pritvoreni su na licu mjesta.

15. Dana 6. prosinca 2002. godine, u dvije zasebne rasprave, Regionalni sud u Varni produljio je njihov pritvor na razdoblje od trideset dana. Otac podnositeljice zahtjeva odveden je u Zatvor u Varni, a njezina majka u Zatvor u Slivenu.

16. Tijekom i nakon sudskih rasprava održanih 6. prosinca 2002. godine roditelje podnositeljice zahtjeva zastupao je isti odvjetnik koji je bio prisutan tijekom njihova uhićenja i koji je bio prijatelj i susjed obitelji.

17. Stranke osporavaju ono što se dogodilo na raspravi kada se sudac raspitivao o mjerama skrbi koje su na snazi u odnosu na podnositeljicu zahtjeva. Prema potonjoj, kada je sudac upitao njezinu majku putem tumača postoji li netko tko bi mogao skrbiti o njezinu djetetu, njezina majka je odgovorila odmahujući glavom. U Bugarskoj kimanje glavom označava „ne“ a odmahivanje glavom znači „da“. Prema navodima podnositeljice zahtjeva, sudac, nakon što je protumačio majčin odgovor kao „da“, zabilježio je u zapisnik s rasprave: „Dijete ima nekoga tko će skrbiti o njemu“.

18. Za razliku od toga, Vlada je ukazala na zapisnik s rasprave u kojem se navodi da je majka podnositeljice zahtjeva odgovorila da postoji netko bi se mogao skrbiti o njezinu djetetu. Po njezinom mišljenju, to je bio dokaz majčinog odgovora. Nadalje, citirala je izvod iz zapisnika suda u kojem se

majka podnositeljice zahtjev obratila sudu sljedećim riječima: „Vrlo sam iznenađena jer sam deset godina radila kao izvanredna profesorica s doktoratom znanosti, a iz nekog razloga me žele optužiti za nešto što se tamo dogodilo, a ja živim ovdje cijelu godinu. Došli smo ovdje kako bi moja djeca mogla studirati u Varni, u demokratskoj zemlji, jer se u Turkmenistanu provodi diktatura; započeo je fašistički režim. Postoji netko tko će skrbiti o mojem djetetu.“ Prema sudskom zapisniku s rasprave, majčinoj izjavi prethodila je intervencija tužitelja koji je ukazao da je potrebno ispunjavati zahtjeve iz članka 152. stavka 6. Zakona o kaznenom postupku, tako da ako obitelj nije imala rodbine ili prijatelja koji bi skrbili o djetetu općina je morala biti obaviještena kako bi mogla smjestiti dijete u centar za skrb o djeci, vrtić ili internat (интернат).

C. Puštanje roditelja podnositeljice zahtjeva iz pritvora i odluka o njihovu izručenju

19. Povodom žalbe roditelja podnositeljice zahtjeva, Žalbeni sud u Varni je 17. prosinca 2002. godine ukinuo rješenje o pritvoru u dvije zasebne odluke. Roditelji podnositeljice zahtjeva pušteni su na slobodu uz jamčevinu i vratili su se kući podnositeljici zahtjeva istog dana.

20. Zahtjev za njihovo izručenje Turkmenistanu u konačnici je 22. svibnja 2003. godine odbio Regionalni sud u Varni. Tijekom tog postupka zastupao ih je isti odvjetnik. Odbijanje je postalo pravomoćno 30. svibnja 2003. godine i protiv njega nije podnesena žalba. Sud je utvrdio da je kazneni postupak protiv roditelja podnositeljice zahtjeva bio povezan s očevim političkim aktivnostima i da je zahtjev za izručenjem podnesen s ciljem njegova progona i kažnjavanja zbog njegovih političkih uvjerenja.

D. Okolnosti podnositeljice zahtjeva tijekom pritvora njezinih roditelja

21. Tvrdi se da su roditelji podnositeljice zahtjeva bili tako brzo uhićeni da nisu uspjeli ostaviti novac za nju, niti je uputiti kome da se obrati ili kako da se brine za sebe. Policajci nisu rekli podnositeljici zahtjeva na koliko dugo odvođe njezine roditelje, gdje će biti odvedeni i iz kojeg razloga. Prema navodima podnositeljice zahtjeva, naveli su da će ili zatvoriti njezine roditelje u zatvor ili ih deportirati u Turkmenistan. Obje su vjerojatnosti uzrokovale patnju podnositeljice zahtjeva, jer je čula da su zatvori bili grozni i u Turkmenistanu i u Bugarskoj. Također se bojala da bi njezini roditelji mogli biti podvrgnuti istom postupanju u Bugarskoj koje su članovi njezine obitelji pretrpjeli u Turkmenistanu.

22. Prema navodima podnositeljice zahtjeva, nitko se nije brinuo za nju nakon uhićenja njezinih roditelja. U stanu je pronašla samo 15 leva (otprilike 7 eura), koje je iskoristila za autobusne karte za odlazak u školu i za hranu.

Novac se brzo potrošio i tijekom posljednjih dana odsutnosti njezinih roditelja nije imala ništa za jesti. Patila je od nesanice, a kad je mogla spavati imala je noćne more. Prije uhićenja njezinih roditelja, njezina je majka bila ta koja ju je ujutro budila.

23. Stalno se bojala da će i sama biti poslana natrag u Turkmenistan, gdje su njezini rođaci bili u zatvoru, a njezini baka i djed beskućnici jer su se suprotstavili režimu.

24. Tvrдила je da je nekoliko puta otišla u policijski ured za strance, tražeći svoje roditelje. Također je pokušala telefonirati s ljudima u Turkmenistanu kako bi zatražila pomoć. Oba su pokušaja bila neuspješna.

25. Podnositeljica zahtjeva morala je pitati ljude na ulici kako da dođe do svoje škole, jer ju je prije uhićenja njezin otac uvijek vodio tamo. U određenom trenutku tijekom pritvora njezinih roditelja, pas lualica ugrizao je podnositeljicu zahtjeva za nogu. Nije znala što učiniti niti kako potražiti pomoć. Njezina ju je majka odvela u bolnicu 18. prosinca 2002. godine, dan nakon što je puštena iz pritvora, bojeći se da bi rana mogla biti inficirana.

26. Vlada je tvrdila da nije dokazano da je podnositeljica zahtjeva bila ostavljena sama, bez odraslog skrbnika, tijekom predmetnog razdoblja. Vlada je naglasila da je roditelje podnositeljice zahtjeva zastupao isti pravni zastupnik koji je, štoviše, bio susjed i prijatelj. Kada je u kontekstu domaćeg postupka u predmetu podnositeljice zahtjeva bio ispitan o razmjenama na sudu 6. prosinca 2002. godine, odvjetnik je naveo da ih se ne sjeća (vidjeti stavak 35. u nastavku).

E. Zahtjev za naknadu štete podnositeljice zahtjeva

1. Postupak pred Regionalnim sudom u Varni

27. Dana 7. ožujka 2006. godine podnositeljica zahtjeva, uz suglasnost roditelja, pokrenula je postupak za naknadu štete na temelju članka 45. Zakona o ugovorima i obvezama pred Regionalnim sudom u Varni. Usmjerala je zahtjev za naknadu štete protiv regionalnog ureda Ministarstva unutarnjih poslova u Varni, Državnog odvjetništva, Ministarstva pravosuđa i Vrhovnog sudbenog vijeća te je tražila utvrđenje odgovornosti tijela koja su je ostavila bez nadzora tijekom pritvora njezinih roditelja u prosincu 2002. godine, protivno Zakonu o zaštiti djece.

28. U odluci od 27. ožujka 2006. godine sud ju je pozvao da navede razloge za svoj zahtjev za naknadu štete i da navede pojedine radnje, konkretnog tuženika i vrstu štete koja joj je nanesena. Navela je da traži naknadu neimovinske štete koja proizlazi iz propusta tijela da organiziraju podršku i skrb o njoj tijekom pritvora njezinih roditelja.

29. Dana 10. travnja 2006. godine sud je prerasporedio njezin zahtjev za naknadu štete na temelju članka 49. Zakona o ugovorima i obvezama. Nadalje ju je pozvao da navede imena službenika protiv kojih je usmjerila svoj zahtjev za naknadu štete te da dokaže da je platila sudske pristojbe u iznosu od oko 10.000,00 EUR, što odgovara 4% ukupne naknade štete. Podnositeljica zahtjeva smanjila je vrijednost svoje tražbine 9. svibnja 2006. godine, platila odgovarajuće sudske pristojbe u iznosu od oko 6.135,00 EUR i dostavila dodatne dokaze sudu.

30. Dana 15. svibnja 2006. godine Regionalni sud u Varni okončao je postupak jer je utvrdio da podnositeljica zahtjeva nije uspjela ispraviti nepravilnosti u svojem zahtjevu prema uputama suda 10. travnja 2006. godine.

2. Postupak pred Žalbenim sudom u Varni i Vrhovnim kasacijskim sudom

31. Podnositeljica zahtjeva je 12. svibnja 2006. godine podnijela žalbu Žalbenom sudu u Varni, tvrdeći da su tuženici bili pravne osobe navedene u njezinom pravnom zahtjevu od 7. ožujka 2006. godine kako je izmijenjen, s obzirom da su ih u različitim vremenskim razdobljima zastupale različite osobe. Žalbeni sud je 4. listopada 2006. godine potvrdio odluku nižeg suda.

32. Podnositeljica zahtjeva podnijela je reviziju, tvrdeći da je njezin zahtjev bio usmjeren protiv različitih institucija kao pravnih osoba, jer nije mogla znati imena pojedinih službenika koji joj nisu pružili skrb. Također je opisala svoje stanje nakon pritvora njezinih roditelja. Dana 14. veljače 2007. godine Vrhovni Kasacijski sud je ukinuo odluku nižeg suda, utvrdivši da je pogrešno uputio podnositeljicu zahtjeva da navede pojedinačne tuženike. Vratio je predmet prvostupanjskom sudu, Regionalnom sudu u Varni, na ponovno odlučivanje.

3. Novo ispitivanje od strane Regionalnog suda u Varni

33. Podnositeljica zahtjeva je 25. listopada 2007. godine specificirala svoj zahtjev pred Regionalnim sudom u Varni, konkretno opisujući njezine okolnosti neposredno nakon uhićenja njezinih roditelja i trajnu psihološku traumu koju je pretrpjela kao posljedicu toga. Tvrdila je da je tijekom rasprave održane 6. prosinca 2002. godine o produženju pritvora njezinih roditelja sudac pogrešno protumačio odgovor njezine majke na postavljeno pitanje o njezinoj skrbi.

34. Izvješće psihijatrija i psihologa pripremljeno je u kontekstu sudskih postupaka 2008. godine. U izvješću je utvrđeno da je podnositeljica zahtjeva bila depresivna i ponekad agresivna. To se pripisivalo šoku koji je doživjela u vezi s pritvorom njezinih roditelja i neizvjesnošću koja je uslijedila. Pokazivala je znakove nagomilane napetosti, straha, briga, razočaranja i bijesa prema službenicima koji su ju prepustili njezinim vlastitim problemima

nakon uhićenja njezinih roditelja. Nije imala interesa za svoj svakodnevni ili budući život i postala je povučena zbog gubitka povjerenja u pravosudni sustav. Dva dodatna izvješća medicinskih stručnjaka pripremljena su 2008. godine. U njima je utvrđeno da podnositeljica zahtjeva pati od posttraumatskog stresnog poremećaja, što je vjerojatno bila posljedica onoga što je proživjela nakon uhićenja njezinih roditelja. Liječnici su izjavili na sudu da u njezinom slučaju nije bilo izgleda za poboljšanje i da se očekuje da će njezino stanje postati kronično. Drugo medicinsko izvješće koje je sud naložio 2009. godine potvrdilo je da podnositeljica zahtjeva pati od posttraumatskog stresnog poremećaja i da je, iako je bila zdravo i energično dijete prije uhićenja njezinih roditelja, nakon toga često doživljavala napade depresije i podlijegala preplavljujućim osjećajima samosažaljenja, nesigurnosti i uzaludnosti truda i angažmana.

35. Odvjetnik roditelja podnositeljice zahtjeva, koji je prisustvovao raspravama vezanim za njihov pritvor 2002. godine, svjedočio je 22. veljače 2008. godine da nije znao što se dogodilo podnositeljici zahtjeva tijekom uhićenja njezinih roditelja; niti se sjećao okolnosti koje se odnose na pitanje i odgovor na sudu 6. prosinca 2002. vezanom uz njezinu skrb. Dana 24. listopada 2008. godine, tijekom istog postupka, učiteljica podnositeljice zahtjeva svjedočila je da se nije sjećala da je podnositeljica zahtjeva bila odsutna ili gladna u školi. Djevojka joj se nije žalila na ništa u to vrijeme.

36. Regionalni sud u Varni odbacio je tužbu podnositeljice zahtjeva 27. srpnja 2009. godine, utvrdivši da nije dokazano da je bila ostavljena sama dok su njezini roditelji bili pritvoreni u prosincu 2002. godine. Sud je također utvrdio da, tri dana nakon sudske rasprave održane 6. prosinca 2002. godine, majka podnositeljice zahtjeva nije tražila ispravak zapisnika s rasprave, iako je to bilo zakonski moguće.

37. Nadalje, sud je utvrdio da je Regionalni sud u Varni 6. prosinca 2002. godine prihvatio da je majka potvrdno odgovorila na pitanje suca u vezi s tim postoji li netko tko će skrbiti o podnositeljici zahtjeva. To je pitanje postavljeno majci podnositeljice zahtjeva uz pomoć tumača. Slijedom toga, sud je zaključio kako nije bilo na sustavu kaznenog pravosuđa da postupi na bilo koji drugi način kako bi zaštitio podnositeljicu zahtjeva.

38. Sud je nadalje u potpunosti uvažio zaključke psiholoških izvješća o stanju kroničnog posttraumatskog stresnog poremećaja podnositeljice zahtjeva nakon događaja u prosincu 2002. godine. Međutim, utvrdio je da je jedini dokaz koji podupire tvrdnju podnositeljice zahtjeva da je ostavljena sama u prosincu 2002. godine bilo svjedočenje njezinih roditelja i da nije bilo drugih dokaza koji bi podržali tu tvrdnju. S obzirom na to da je majka tijekom rasprave o njezinom pritvoru navela da netko skrbi o djetetu, nisu ispunjeni uvjeti iz članka 152. Zakona o kaznenom postupku, pa stoga institucije uključene u kazneni postupak nisu bile obvezne poduzeti korake za pružanje skrbi podnositeljici zahtjeva.

4. Nova žalba pred Žalbenim sudom u Varni i Vrhovnim kasacijskim sudom

39. Podnositeljica zahtjeva podnijela je žalbu Žalbenom sudu u Varni. Ponovno je osporila zaključke nižeg suda o odgovoru njezine majke tijekom sudske rasprave održane 6. prosinca 2002. godine. Također je tvrdila da njezina majka nije bila u mogućnosti vidjeti zapisnik s rasprave s obzirom na to da je odmah odvedena u istražni zatvor. Nadalje je tvrdila da su tijela bila obvezna provjeriti u vrijeme uhićenja 4. prosinca 2002. godine i neposredno nakon toga je li joj bila dostupna skrb te da u svakom slučaju nisu trebala čekati dva dana da se raspitaju o njezinoj situaciji po prvi put tijekom sudske rasprave. Tvrdila da je njezino sadašnje zdravstveno stanje izravni rezultat šoka i stresa koji je doživjela u vezi s uhićenjem i nepružanjem skrbi. Platila je oko 3.000,00 EUR sudskih pristojbi.

40. Žalbeni sud je 10. prosinca 2010. godine potvrdio odluku nižeg suda. Utvrdio je da se, iako je podnositeljica zahtjeva bila ostavljena sama nakon uhićenja, odgovornost za to ne može pripisati policiji, tijelima kaznenog progona ili sudu, s obzirom da je njezina majka izjavila da postoji netko tko skrbi o njoj. Pored toga, posttraumatski stresni poremećaj za koji je utvrđeno da ga je pretrpjela mogao je biti posljedica dodatnih čimbenika koji nisu izravno povezani s uhićenjem njezinih roditelja.

41. Vrhovni kasacijski sud odbacio je reviziju podnositeljice zahtjeva u konačnoj odluci od 18. siječnja 2012. godine, utvrdivši kako ne postoje razlozi za odobravanje da se nastavi s revizijom.

F. Daljnji razvoji

42. Podnositeljica zahtjeva dobila je humanitarni status 10. ožujka 2004. godine i status izbjeglice 15. rujna 2007. godine.

II. MJERODAVNI MEĐUNARODNI TEKSTOVI

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989. godine

43. Ovaj ugovor (u daljnjem tekstu: Konvencija UN-a) koji je 20. studenoga 1989. godine usvojila Opća skupština Ujedinjenih naroda ima obvezatnu snagu prema međunarodnom pravu za države ugovornice, uključujući sve države članice Vijeća Europe. U članku 3. stavku 1. Konvencije UN-a navodi se sljedeće:

„U svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta.“

III. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Dužnosti tijela u pogledu skrbi za djecu

44. Članak 4. Zakona o zaštiti djece (dalje u tekstu: Zakon) u vrijeme predmetnih događaja propisivao je da se zaštita djeteta mora provesti kroz: (1) pomoć, podršku i usluge pružene u obiteljskom okruženju djeteta; (2) smještaj djeteta kod rodbine ili članova uže obitelji; (3) smještaj djeteta kod udomiteljske obitelji; (4) smještaj djeteta u specijaliziranu ustanovu; ili (5) policijsku zaštitu. Na temelju članka 6. Zakona koji je bio na snazi u to vrijeme, zaštitu djeteta morale su provoditi Državna agencija za zaštitu djece i Uredi za socijalnu pomoć.

45. Stavak 2. članka 7. Zakona propisivao je, u mjerodavno vrijeme, da je bilo koja osoba koja je znala da dijete treba zaštitu, kada je to saznanje dobiveno tijekom obavljanja njezine profesionalne dužnosti, bila obvezna prijaviti slučaj najbližim Uredima za socijalnu pomoć.

46. Članak 152. Zakona o kaznenom postupku koji je bio na snazi u vrijeme događaja uređivao je odvođenje osumnjičenih u pritvor. Stavak 6. toga članka predviđao je da se o djeci pritvorene osobe treba skrbiti, putem odgovarajuće općine, ako nisu imali rođake koji bi mogli skrbiti o njima.

B. Zahtjevi za naknadu štete

47. Članak 49. Zakona o obvezama i ugovorima iz 1951. godine propisuje da je osoba koja je nekoj drugoj osobi povjerila obavljanje posla odgovorna za štetu koju je ta osoba prouzročila tijekom ili u vezi s obavljanjem posla. Odgovornost prema toj odredbi – kao i na temelju svih odredbi koje uređuju štetne radnje - zasniva se na pogrešnosti spornog ponašanja (реш. № 567 от 24 ноември 1997 г. по гр. д. № 775/1996 г., ВС, петчленен състав). Sukladno članku 110. Zakona o obvezama i ugovorima, rok zastare za tužbe za naknadu štete je pet godina.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

48. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je da joj je propust tijela da joj pruže pomoć, unatoč činjenici da je bila maloljetna osoba ostavljena sama nakon uhićenja njezinih roditelja u prosincu 2002. godine, uzrokovao ozbiljan stres i patnju, protivno članku 8. Konvencije koji glasi kako slijedi:

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna se vlast neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala kao i radi zaštite prava i sloboda drugih.”

49. Vlada je osporila tu tvrdnju.

A. Dopuštenost

50. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje Vlade

51. Vlada je smatrala da je prigovor neuvjerljiv i ponovila kako nije dokazano da je podnositeljica zahtjeva bila ostavljena sama za vrijeme pritvora njezinih roditelja. Naglasila je da, budući da je majka podnositeljice zahtjeva rekla sudu da postoji netko tko skrbi o njezinoj kćeri, ni institucije uključene u prethodni kazneni postupak protiv njezinih roditelja niti sud nisu bili obvezni dalje ispitivati je li bilo potrebno pružiti pomoć podnositeljici zahtjeva.

52. Istaknula je da je odvjetnik roditelja podnositeljice zahtjeva bio prisutan na ročištu održanom 6. prosinca 2002. godine i da je kasnije u postupku za naknadu štete koji je pokrenula podnositeljica zahtjeva izjavio da nije znao što joj se dogodilo tijekom pritvora njezinih roditelja. Njegova je izjava dovela do zaključka da je podnositeljica zahtjeva bila na odgovarajući način zbrinuta tijekom pritvora njezinih roditelja. Također, učiteljica podnositeljice zahtjeva je tijekom istog postupka svjedočila kako se ne sjeća da je podnositeljica zahtjeva bila gladna ili da joj je bila hladno ili da je bila uznemirena u školi tijekom predmetnog razdoblja.

53. Nadalje, kako je obitelj živjela u Bugarskoj otprilike godinu dana prije uhićenja roditelja, bilo je za očekivati da su imali krug prijatelja i poznanika kojima bi u svojoj odsutnosti mogli povjeriti skrb o svojem djetetu, ako su željeli ne tražiti pomoć od tijela. Slično tome, majka podnositeljice zahtjeva, tijekom boravka u Zatvoru u Slivenu, mogla je upozoriti tijela na činjenicu da je postojala mogućnost da je njezina kći ostavljena sama ili je mogla ispravak zapisnika s rasprave.

2. Tvrdnje podnositeljice zahtjeva

54. Podnositeljica zahtjeva izjavila je da policija nije pružila nikakvu priliku njezinim roditeljima da u trenutku njihova uhićenja organiziraju njezinu skrb. Prema navodima podnositeljice zahtjeva, nisu bili svjesni

kaznenih prijava protiv njih u Turkmenistanu koje su bile izmišljene kao što se pokazalo u naknadnom povezanom sudskom postupku. Nisu očekivali da će biti pritvoreni i nisu mogli znati da neće vidjeti podnositeljicu zahtjeva trinaest dana.

55. Roditelji podnositeljice zahtjeva bili su odvojeni i držani u dvije različite zatvorske ustanove, oko 200 kilometara udaljene jedna od druge. Njezina majka nije bila svjesna situacije podnositeljice zahtjeva, jer je vjerovala da je tijekom rasprave održane 6. prosinca 2002. godine obavijestila sud da nitko nije bio na raspolaganju da skrbi o njezinoj kćeri.

56. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da su pozitivne obveze tijela na temelju članka 8. Konvencije bile odmah aktivirane kad im je skrenuta pozornost na situaciju djeteta izloženog riziku. U njezinu predmetu, to se primjenjivalo od trenutka kada je policija ušla u njezin dom kako bi uhitila njezine roditelje. Policija je ispitala podnositeljicu zahtjeva i vidjela njezin osobni dokument, iz kojeg je bilo razvidno da je maloljetnica. Kad su njezini roditelji bili uhićeni, nije bilo nikog drugog u stanu koga se moglo zamoliti da obavijesti nadležna tijela da organiziraju skrb podnositeljice zahtjeva.

57. Majka podnositeljice zahtjeva nije mogla zatražiti ispravak zapisnika s rasprava jer je odvedena iz sobe za rasprave izravno u Zatvor u Slivenu gdje, prema navodima podnositeljice zahtjeva, nije imala pristup zapisniku, odvjetniku ili tumaču. Također je bila pod jako velikim stresom zbog svojeg života i sigurnosti. Kao strankinja koja je stigla u zemlju manje od godinu dana ranije, nije znala kako je funkcionirao bugarski sustav zaštite djece. Konkretno, s obzirom na to da je vjerovala da je rekla sudu da o podnositeljici zahtjeva nije imao tko skrbiti, nije imala razloga pretpostaviti da nadležne agencije nisu ispunile svoje dužnosti.

3. Ocjena Suda

(a) Opća načela

58. Sud je u predmetima koji uključuju prigovore ispitane na temelju članka 8. presudio da poštovanje privatnog života uključuje tjelesnu i psihičku cjelovitost osobe (vidjeti predmete *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, br. 71127/01, stavak 65., 12. lipnja 2008., i *Mubilanzila Mayeka i Kaniki Mitunga protiv Belgije*, br. 13178/03, stavak 83., ECHR 2006-XI). Nadalje, iako je cilj članka 8. u biti zaštita pojedinca od proizvoljnog miješanja od strane javnih vlasti, on ne obvezuje državu da se samo suzdrži od takvog miješanja: osim te prvenstveno negativne obveze, mogu postojati i pozitivne obveze svojstvene učinkovitom poštivanju privatnog ili obiteljskog života (vidjeti predmet *X i Y protiv Nizozemske*, 26. ožujka 1985., stavak 23., Serija A br. 91). Sud je također smatrao da je kumulativni učinak propusta domaćih tijela da donesu mjere, uključujući, ali ne ograničavajući se na privremene sudske mjere, kako se to zahtijeva u situaciji koja je nepovoljno utjecala na podnositelje zahtjeva, predstavljao propust da im se pomogne, protivno

pozitivnim obvezama države na temelju članka 8. da se osigura poštovanje njihova privatnog i obiteljskog života (vidjeti gore citirani predmet *Bevacqua i S.*, stavak 84.). Sud je također utvrdio, iako u kontekstu prigovora podnesenog na temelju članka 3. Konvencije, da je propust tijela da organiziraju skrb o podnositelju zahtjeva koji je imao dvanaest godina kada su njegovi roditelji uhićeni i zadržani u policijskoj postaji u trajanju od nekoliko sati, ili da mu objasne situaciju, dosegno prag koji zahtjeva članak 3. i predstavljao ponižavajuće postupanje (vidjeti predmet *Ioan Pop i drugi protiv Rumunjske*, br. 52924/09, stavak 65., 6. prosinca 2016.).

59. Obveze koje je država imala na temelju članka 8. Konvencije glede zaštite maloljetnika zahtijevaju da se poštuju najbolji interesi djeteta (vidjeti, na primjer, u kontekstu uzimanja djece u javnu skrb, predmet *Haase protiv Njemačke*, br. 11057/02, stavak 80., ESLJP 2004-III (izvadci)).

(b) Primjena navedenih načela na ovaj predmet

60. U ovome je predmetu situacija jasno predstavljala rizike za dobrobit podnositeljice zahtjeva, s obzirom na to da je imala četrnaest godina kada su njezini roditelji bili uhićeni.

61. Prema mišljenju Suda, mjerodavne domaće zakonske odredbe (vidjeti stavke 44.-46. gore) bile su osmišljene za zaštitu djece, ali ne postoji ništa što bi ukazivalo da su primijenjene u ovome predmetu. Konkretno, Vlada nije pokazala da je u vrijeme uhićenja policija izvijestila mjerodavna tijela da su roditelji podnositeljice zahtjeva odvedeni u pritvor i da je ona ostala bez nadzora. Kao što je vidljivo iz očitovanja Vlade, prvi put kada se neko tijelo raspitalo je li dijete imao skrbnika bilo je tijekom sudske rasprave koja je uslijedila dva dana kasnije.

62. Slijedom toga, tijela su imala odgovornost ili staviti roditelje podnositeljice zahtjeva u položaj da organiziraju skrb u trenutku njihova odvođenja u pritvor ili da se raspitaju o situaciji podnositeljice zahtjeva na vlastitu inicijativu. Nakon što su tijela utvrdila okolnosti koje se odnose na skrb podnositeljice zahtjeva u odsutnosti roditelja, ukoliko se to pokazalo potrebnim, bila su obvezna pružiti joj pomoć, podršku i usluge po potrebi, bilo u njezinu vlastitom domu, u udomiteljskoj obitelji ili u specijaliziranoj ustanovi. Čini se kako je obveza, prema domaćem pravu, nastala od trenutka kada su njezini roditelji odvedeni u pritvor (vidjeti stavke 45.-46. gore). Vlada nije tvrdila da su bilo što od navedenog poduzela nadležna tijela u bilo kojem trenutku prije rasprave održane 6. prosinca 2002. godine, dva dana nakon uhićenja roditelja podnositeljice zahtjeva. Sud stoga utvrđuje da, s obzirom na razdoblje između uhićenja roditelja podnositeljice zahtjeva i rasprave o produljenju njihova pritvora, tijela nisu ispunila svoju pozitivnu obvezu na temelju članka 8. Konvencije da djeluju kako bi osigurala da podnositeljica zahtjeva, koja je bila maloljetna osoba koja je ostala bez roditeljske skrbi, bude zaštićena i zbrinuta u odsutnosti njezinih roditelja.

63. Vlada nije tvrdila da su tijela provjerila situaciju podnositeljice zahtjeva u danima koji su uslijedili, to jest između 6. prosinca 2002. godine, datuma prve rasprave i 17. prosinca 2002. godine, datuma rasprave povodom žalbe i puštanja roditelja podnositeljice zahtjeva iz pritvora. Sud smatra da njegova zadaća nije odrediti koje je tijelo mogli učiniti točno što i kada da spriječi potencijalnu izloženost podnositeljice zahtjeva patnjama uzrokovanim neizvjesnošću njezine sudbine i sudbine njezinih roditelja nakon njihova uhićenja. Međutim, primjećuje da Vlada nije tvrdila da je u bilo kojem trenutku bilo koje nadležno tijelo posjetilo podnositeljicu zahtjeva, provjerilo da ona nije doista sama nakon uhićenja njezinih roditelja, obavijestilo ju o situaciji njezinih roditelja, razjasnilo joj njezinu situaciju ili ju - s obzirom na njezinu dob - odvelo u posjet jednom ili oboma od njih u zatvor.

64. Vlada je naglasila da podnositeljica zahtjeva nije dokazala da je zaista bila ostavljena sama i nezbrinuta tijekom odsutnosti njezinih roditelja. Tvrdila je da je bilo za očekivati da roditelji podnositeljice zahtjeva imaju krug prijatelja i poznanika kojima bi se njihova kći mogla obratiti u njihovoj odsutnosti. Nadalje, Vlada je istaknula da je vlastiti odvjetnik roditelja podnositeljice zahtjeva bio nazočan tijekom rasprave o produljenju njihova pritvora i da tijekom naknadnog postupka za naknadu štete koji je pokrenula podnositeljica zahtjeva nije znao što joj se dogodilo. Slično tome, učiteljica podnositeljice zahtjeva svjedočila je da se ne sjeća da je podnositeljica zahtjeva bila gladna, da joj je bilo hladno ili da je bila uznemirena u to vrijeme (vidjeti stavak 35. gore). Konačno, Vlada je tvrdila da je majka podnositeljice zahtjeva mogla upozoriti tijela na situaciju svoje kćeri dok je bila u zatvoru i da je mogla zatražiti ispravak zapisnika sa sudske rasprave s obzirom na dostupnost skrbi podnositeljici zahtjeva.

65. Sud primjećuje sljedeće. Roditelji podnositeljice zahtjeva bili su obrazovane osobe iz visokih društvenih slojeva s profesionalnim iskustvom na visokoj razini, bili su očigledno imućni i nije im nedostajalo vještina te su skrbili o svojoj kćeri (vidjeti stavke 8., 9., 18. i 25. gore). Bili su pravno zastupani tijekom postupka izručenja od strane odvjetnika po vlastitom izboru. Taj je odvjetnik sudjelovao u sudskoj raspravi kada se sudac raspitivao o skrbi podnositeljice zahtjeva u odsutnosti njezinih roditelja (vidjeti stavak 17. gore); nastavio je zastupati roditelje podnositeljice zahtjeva tijekom njihova naknadnog pritvora i bio je, štoviše, susjed obitelji podnositeljice zahtjeva (ibid.). Nadalje, osim što je zapisano kao navod na sudu da postoji netko tko se brine za njezinu kćer, majka podnositeljice zahtjeva nije ni u kojem trenutku - bilo prije ili poslije te rasprave, u vrijeme njezina uhićenja ili kasnije iz zatvora - postavila bilo kojem tijelu pitanje o skrbi podnositeljice zahtjeva tijekom njezina pritvora. Niti je njezin otac, koji je bio uhićen istodobno i zajedno s majkom, u bilo kojem trenutku obavijestio bilo koje tijelo da je njegova kći ostavljena sama ili da je u svojoj odsutnosti imao bilo kakvih briga o njezinoj skrbi.

66. U takvim okolnostima, Sud nalazi da nadležna tijela nisu imala razloga pretpostaviti, ili sumnjati, da je nakon sudske rasprave održane 6. prosinca 2002. godine podnositeljica zahtjeva bila ostavljena sama i da nije bila zbrinuta u odsutnosti njezinih roditelja. Slijedom toga, njihova obveza prema domaćem pravu da preuzmu skrb nad djecom pritvorenih osoba, ako im nikakva skrb nije bila dostupna, nije bila relevantna nakon rasprave održane 6. prosinca 2002. godine. Sukladno tome, u nedostatku bilo kakvih koraka od strane ili u ime roditelja u vrijeme događaja, Sud nalazi da u naknadnom postupku za naknadu štete koji je pokrenula podnositeljica zahtjeva pozivanje domaćih sudova na raspravu o pritvoru i njihov zaključak da se ni policija, ni tužiteljstvo niti sudovi nisu trebali dalje raspitivati o situaciji podnositeljice zahtjeva, nije predstavljalo propust da se postupi na odgovarajući način u kontekstu njihovih obveza iz članka 8.

67. Naprijed navedena razmatranja dovoljna su kako bi omogućila Sudu zaključiti da je došlo do povrede članka 8. Konvencije što se tiče razdoblja prije 6. prosinca 2002. godine, te da nije došlo do povrede što se tiče razdoblja nakon toga datuma.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. U VEZI S ČLANKOM 8. KONVENCIJE

68. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je na temelju članka 13. u vezi s člankom 8. kako nije imala djelotvorno domaće pravno sredstvo u odnosu na njezine prigovore. Članak 13. glasi kako slijedi:

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom ...”

69. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da su u postupku za naknadu štete koji je pokrenula, sudovi na svim razinama potpuno zanemarili njezinu tvrdnju da policijski službenici nisu poštovali svoje zakonske dužnosti kako bi zaštitili njezino tjelesno i psihičko blagostanje tražeći da se u vrijeme uhićenja provjeri jesu li izvršeni odgovarajući dogovori za njezinu skrb. Slično tome, njezina tvrdnja da sudac na ročištu održanom 6. prosinca 2002. godine nije provjerio postojanje takvih dogovora smatrala se neutemeljenom isključivo na temelju činjenice da je u zapisniku s te rasprave bilo navedeno da je njezina majka obavijestila sud da je skrb bila dostupna.

70. Vlada je tvrdila da su sudovi u postupku za naknadu štete pravilno zaključili da, iako je nedvojbeno utvrđeno da je podnositeljica zahtjeva patila od posttraumatskog stresnog poremećaja, nije bilo uzročne veze između postupaka tijela i stanja podnositeljice zahtjeva.

71. Sud primjećuje da je ovaj prigovor povezan s onim koji je prethodno razmotren i stoga se isto tako mora proglasiti dopuštenim.

72. Uzimajući u obzir utvrđenje povrede na temelju članka 8. kao posljedicu propusta tijela da osiguraju učinkovitu zaštitu podnositeljice

zahtjeva tijekom prva dva dana nakon uhićenja njezinih roditelja, Sud smatra da nije potrebno ispitati je li, u ovom slučaju, došlo i do povrede članka 13. (vidjeti, među drugim izvorima prava, predmete *M.D. i drugi protiv Malte*, br. 64791/10, stavak 84., 17. srpnja 2012., i *Prezhdarovi protiv Bugarske*, br. 8429/05, stavak 56., 30. rujna 2014.).

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

73. Članak 41. Konvencije glasi:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Naknada štete

74. Podnositeljica zahtjeva potražuje iznos od 50.000,00 eura (EUR) na ime neimovinske štete.

75. Vlada je taj iznos smatrala neosnovanim i pretjeranim.

76. Sud smatra da je nesigurnost koja je nastala kada je podnositeljica zahtjeva, u dobi od četrnaest godina, odjednom bila lišena prisustva i skrbi njezinih roditelja tijekom prva dva dana nakon njihova uhićenja izazvala njezinu tjeskobu i patnju. Sukladno tome, podnositeljici zahtjeva dodjeljuje 3.600,00 EUR na ime neimovinske štete.

B. Troškovi i izdatci

77. Podnositeljica zahtjeva također je potraživala 12.031,81 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima i pred ovim Sudom. Od tog je iznosa 6.135,00 EUR odgovaralo sudskim pristojbama koje su plaćene u postupku za naknadu štete (vidjeti stavak 29. gore), 160,00 EUR troškovima za stručna izvješća pripremljena u kontekstu istog postupka, 3.000,00 EUR sudskim pristojbama plaćenim u drugom ispitivanju njezina zahtjeva za naknadu štete od strane žalbenog suda (vidjeti stavak 39. gore), 1.189,00 EUR odvjetničkim naknadama u tom postupku, 107,81 EUR troškovima i izdacima u vezi s kasacijskim postupkom i 1.440 EUR naknadama njezine odvjetnice za postupak pred Sudom. Navela je da se iznos za naknade njezine odvjetnice za postupak pred Sudom treba uplatiti na bankovni račun bugarskog Helsinškog odbora.

78. Vlada je izjavila da je zahtjev za dodjelu troškova nastalih podnositeljici zahtjeva pred domaćim sudovima bio neopravdan.

79. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je iznos novca razuman. U ovome predmetu, što se tiče domaćih troškova i izdataka, Sud ponavlja da će uvažiti

takve zahtjeve samo ako se odnose na povrede koje je utvrdio. Zatim primjećuje da je podnositeljica zahtjeva imala 10.591,81 EUR troškova i izdataka pred domaćim sudovima u traženju zadovoljštine u vezi s povredom Konvencije utvrđenom u ovom predmetu. Taj iznos obuhvaća elemente opisane u gornjem stavku 77., osim traženog iznosa za pravne naknade nastale pred Sudom. Uzimajući u obzir činjenicu da je Sud utvrdio povredu članka 8. Konvencije samo u odnosu na dio razdoblja koji je predmet prigovara, Sud smatra razumnim djelomično odobriti taj zahtjev i stoga po toj osnovi dosuđuje 4.000,00 EUR.

80. Nadalje, Sud podnositeljici zahtjeva dosuđuje 1.260,00 EUR na ime pravnih troškova za postupak pred njim i presuđuje da se taj iznos mora uplatiti na bankovni račun bugarskog Helsinškog odbora. Taj je iznos određen s obzirom na satnicu od 70 EUR koja se primjenjuje u odnosu na naknade odvjetnika podnositelja zahtjeva u novijim predmetima protiv Bugarske slične složenosti (vidjeti predmete *Bulves AD protiv Bugarske*, br. 3991/03, stavak 85., 22. siječnja 2009.; *Mutishev i drugi protiv Bugarske*, br. 18967/03, stavak 160., 3. prosinca 2009.; i *Penchevi protiv Bugarske*, br. 77818/12, stavak 88., 10. veljače 2015.).

C. Zatezna kamata

81. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna poena.

IZ TIH RAZLOGA SUD

1. *Utvrđuje* jednoglasno da je zahtjev dopušten;
2. *Presuđuje*, sa četiri glasa prema tri, da je došlo do povrede članka 8. Konvencije što se tiče razdoblja prije 6. prosinca 2002. godine;
3. Jednoglasno *presuđuje* da nije došlo do povrede što se tiče razdoblja nakon toga datuma;
4. Jednoglasno *presuđuje* kako nema potrebe ispitati prigovor temeljem članka 13. Konvencije;
5. *Presuđuje*, sa četiri glasa prema tri,
  - (a) da tužena država treba isplatiti podnositeljici zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u bugarske leve po tečajnoj stopi važećoj na dan namirenja:

(i) 3.600,00 EUR (tri tisuće šest stotina eura) na ime naknade neimovinske štete uvećano za sve poreze koji bi se mogli zaračunati;

(iii) 5.260,00 EUR (pet tisuća dvije stotine i šezdeset eura), na ime naknade troškova i izdataka, uz sve poreze koji bi mogli biti zaračunati podnositeljici zahtjeva, od čega 1.260,00 EUR treba uplatiti izravno na bankovni račun bugarskog Helšinskog odbora.

(b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

6. Jednoglasno *odbija* preostali dio zahtjeva podnositeljice zahtjeva za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 1. veljače 2018. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Claudia Westerdiek
Tajnica

Angelika Nußberger
Predsjednica

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i člankom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, zajedničko izdvojeno mišljenje suca Møsea i sutkinja O’Leary i Rousseva prilaže se ovoj presudi.

A.N.
C.W.

ZAJEDNIČKO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUCA MØSEA I SUTKINJA O'LEARY I ROUSSEVA

1. Većina Vijeća utvrdila je povredu Konvencije zbog propusta bugarskih tijela, u skladu s pozitivnim obvezama na temelju članka 8. Konvencije, da organiziraju skrb podnositeljice zahtjeva odmah nakon uhićenja njezinih roditelja i tijekom prva dva dana njihova pritvora.

2. Zaključivši da Vijeće nije trebalo utvrditi povredu članka 8. u konkretnim okolnostima ovoga predmeta, ne zanemarujemo niti pokušavamo dovesti u pitanje dobro utvrđenu sudsku praksu Suda o prirodi i opsegu pozitivnih obveza država na temelju ovog članka i, posebice, njihovu dužnost da zaštite najbolje interese maloljetnika (vidjeti stavke 58. i 59. presude većine).

3. Međutim, ne smatramo da činjenice ovoga predmeta, što se jasno odražava u odlukama domaćih sudova, podupiru utvrđenje povrede.

4. Prvo, što se tiče činjenica, neosporno je da su roditelji podnositeljice zahtjeva, s tim da je potonja imala četrnaest godina u vrijeme njihova uhićenja 4. prosinca 2002. godine, odvedeni iz njihova stana i stavljeni u pritvor dva dana prije dvije zasebne sudske rasprave o njihovom produljenju pritvora koja je održana 6. prosinca 2002. godine. Toga su datuma postavljena pitanja, na inicijativu državnog odvjetnika, u vezi s pružanjem skrbi podnositeljici zahtjeva dok su njeni roditelji bili pritvoreni. Stranke se nisu slagale oko načina na koji je majka podnositeljice zahtjeva odgovorila na pitanje suca koje se odnosi na skrb o kćeri. Njezin je odgovor unesen u zapisnik s rasprave i ukazuje na to da je dijete (podnositeljica zahtjeva) bilo zbrinuto (vidjeti stavke 17. i 18. presude većine); zapisnik kojeg roditelji nikada nisu tražili da ga provjere ili naknadno isprave (vidjeti dalje u nastavku).

5. Također je neosporno da su, kad ih je kćer prvotno obavijestila telefonom da je policija došla u obiteljski stan kako bi ih uhitila, roditelji bili u pratnji njihova odvjetnika i da im je trebalo neko vrijeme da se njih troje vrate kući. Odvjetnik, koji je bio i prijatelj i susjed, bio je prisutan tijekom njihova uhićenja i bio je u kontaktu s njima između vremena uhićenja i sudske rasprave dva dana kasnije. Kada su stigli na sud, roditeljima podnositeljice zahtjeva pomagao je taj isti odvjetnik i tumač kojeg je imenovao sud. Štoviše, dok su bili u zatvoru, prije i poslije ključne sudske rasprave održane 6. prosinca, ne postoji nikakav zapis o tome da su se roditelji raspitivali o skrbi pruženoj njihovoj kćeri u njihovoj odsutnosti niti da su provjerili sudski zapisnik prema kojem je majka bila shvaćena - tvrdi se pogrešno - da je potvrdila da je podnositeljica zahtjeva zbrinuta.¹

6. Drugo, što se tiče odluka domaćih sudova, podnositeljica zahtjeva tvrdila je da je bila ostavljena sama, bez novca ili uputa o njezinoj skrbi,

---

¹ Imajte na umu da su, povodom žalbe roditelja podnositeljice zahtjeva, rješenja o pritvoru ukinuta u dvije zasebne odluke od 17. prosinca 2002. godine, nakon čega su roditelji podnositeljice zahtjeva pušteni uz jamčevinu i vratili se kući istog dana. Zahtjev za njihovo izručenje Turkmenistanu odbijen je 22. svibnja 2003. godine u postupku pred Regionalnim sudom u Varni u kojem ih je zastupao isti odvjetnik.

tijekom odsutnosti roditelja. Pred ovim Sudom, Vlada se pozvala na činjenicu da nije bilo dokazano pred domaćim sudovima da je podnositeljica zahtjeva bila ostavljena sama, bez odraslog skrbnika, tijekom predmetnog razdoblja. U izvješćima psihijatra i psihologa i medicinska izvješća naložena u kontekstu domaćeg postupka utvrđeno je da podnositeljica zahtjeva pati od posttraumatskog stresnog poremećaja, ali su domaći sudovi nisu mogli ustanoviti uzrok. Odvjetnik roditelja podnositeljice zahtjeva, koji je prisustvovao raspravama vezanim za njihov pritvor 4. prosinca 2002. godine, svjedočio je u tom postupku u veljači 2008. godine da nije znao što se dogodilo podnositeljici zahtjeva tijekom uhićenja njezinih roditelja; niti se sjećao okolnosti koje se odnose na pitanje i odgovor majke na sudu.

7. Regionalni sud u Varni odbacio je tužbu podnositeljice zahtjeva 27. srpnja 2009. godine, utvrdivši da nije dokazano da je bila ostavljena sama dok su njezini roditelji bili pritvoreni u prosincu 2002. godine. Jedini dokaz koji ide u prilog zahtjevu podnositeljice zahtjeva bilo je svjedočenje njezinih roditelja i nije bilo drugih dokaza koji bi mu išli u prilog. Sud je prihvatio da je majka potvrdno odgovorila na pitanje suca postoji li netko tko će skrbiti o podnositeljici zahtjeva. Slijedom toga, zaključio je kako nije bilo na sustavu kaznenog pravosuđa da postupi na bilo koji drugi način kako bi zaštitio podnositeljicu zahtjeva. Konačno, Regionalni sud u Varni presudio je da majka podnositeljice zahtjeva nikada nije tražila da se provjeri zapisnik s rasprave i da ga se ispravi, unatoč pravnoj mogućnosti da to učini (vidjeti stavke 36.-38. presude većine).

8. Dana 10. prosinca 2010. godine Žalbeni sud u Varni potvrdio je odluku nižeg suda, utvrdivši da se, iako je podnositeljica zahtjeva bila ostavljena sama nakon uhićenja, odgovornost za to ne može pripisati policiji, tijelima kaznenog progona ili sudu, s obzirom da je njezina majka izjavila da „dijete ima nekoga tko će skrbiti o njemu“ (vidjeti stavak 40. presude većine). Vrhovni Kasacijski sud odbacio je reviziju podnositeljice zahtjeva u konačnoj odluci od 18. siječnja 2012. godine, utvrdivši kako ne postoje razlozi za dopuštenje revizije (vidjeti stavak 41. presude većine).

9. Pravna pitanja koja se postavljaju u ovome predmetu odnose se na to postoji li, prije svega, pozitivna obveza domaćih tijela u skladu s člankom 8. Konvencije da se zaštiti situacija djeteta koje može biti izloženo riziku (osobito kada su njegovi roditelji odvedeni u pritvor) i drugo, pokreće li se takva pozitivna obveza, bez obzira na to kada, kako i je li navedenim tijelima skrenuta pozornost na tu situaciju i, posebice, bez obzira na pasivnost djetetovih roditelja ili njihova odvjetnika.

10. Po našem mišljenju, na prvo pitanje, koje se odnosi na postojanje pozitivne obveze u odnosu na djecu koja su izložena ili mogu biti izložena riziku, mora se svakako odgovoriti potvrdno.²

---

² Vidjeti, na primjer, *Eremia protiv Republike Moldavije*, br. 3564/11, 28. svibnja 2013. (neuspjeh tijela da poduzmu odgovarajuće mjere za zaštitu kćeri koje su bile traumatizirane kao posljedica svjedočenja nasilnih napada njihova oca na njihovu majku).

11. Nasuprot tome, drugo pitanje - kada i u kojim okolnostima se neka država može proglasiti krivom u vezi s ispunjavanjem pozitivne obveze - može biti složenije, kako to pokazuju okolnosti ovoga predmeta.

12. Kao što je spomenuto u presudi Vijeća (vidjeti stavke 44.-46.), postojale su odgovarajuće domaće zakonske odredbe koje su namijenjene zaštititi djece kojima je potrebna skrb, ali većina pretpostavlja, nesumnjivo, da je obveza zaštite nastala od trenutka kada su roditelji podnositeljice zahtjeva odvedeni u pritvor (stavak 62.), bez obzira na okolnosti uhićenja, prisutne osobe ili ponašanje roditelja tada i kasnije. Presudno, u ovom predmetu, stranke su se razilazile po pitanju je li podnositeljica zahtjeva doista spadala u kategoriju djeteta kojemu je bila potrebna pomoć, odnosno je li ona bila doista ostavljena bez nadzora u odsutnosti njezinih roditelja kako bi se zahtijevala (automatska ili neposredna) zaštita od strane tijela. Unatoč opsežnim sudskim postupcima na domaćoj razini, nije bilo dokazano da je podnositeljica zahtjeva zaista bila ostavljena sama i bez skrbi tijekom pritvora njezinih roditelja. Ne postoji, mora se priznati, nikakav dokaz da je policija obavijestila relevantna nadležna tijela u vrijeme uhićenja roditelja podnositeljice zahtjeva, upozorivši ta tijela na prisutnost maloljetne osobe. Međutim, ni u spisu nema ničega što ukazuje na to da su njezini roditelji policiji ukazali na to da je podnositeljica zahtjeva bila ostavljena sama u vrijeme njihova uhićenja, da su ubrzo nakon toga postavili pitanje o njezinoj skrbi ili da su ih uputili svojeg odvjetnika, koji je bio nazočan za vrijeme uhićenja i kasnije im bio dostupan, da to učini. Posebice primjećujemo da prema domaćem pravu zapisnik s rasprave ima dokaznu snagu glede okolnosti koje su u njemu zapisane. Prilikom odgovaranja na to pitanje na raspravi, majku podnositeljice zahtjeva zastupao je odvjetnik i pomagao joj je tumač. Štoviše, valja napomenuti da od prve rasprave održane 6. prosinca 2002. do 17. prosinca 2002. godine, datuma rasprave povodom žalbe i puštanja roditelja podnositeljice zahtjeva iz pritvora, niti jedan od njih nije upozorio nijedno tijelo da bi mogao postojati problem sa skrbi podnositeljice zahtjeva ili da su bili zabrinuti zbog dobrobiti svoje kćeri u njihovoj odsutnosti.

13. Može se smatrati da su pritvorene osobe, barem u određenoj mjeri, u ranjivijem položaju. Međutim, roditelji podnositeljice zahtjeva bili su obrazovane osobe iz visokih društvenih slojeva s profesionalnim iskustvom na visokoj razini, bili su očigledno imućni i nije im nedostajalo vještina te su skrbili o svojoj kćeri (vidjeti stavak 65. presude većine). Osim toga, pravno ih je zastupao odvjetnik koji je bio s njima kad ih je njihova kći obavijestila o mogućnosti njihova uhićenja i tijekom uhićenja te koji je nastavio zastupati roditelje tijekom njihova naknadnog pritvora.

14. U takvim okolnostima smatramo da, suočeni s onim što se čini kao pasivnost roditelja, a tako i njihova pravnog zastupnika u odnosu na situaciju podnositeljice zahtjeva prije i nakon uhićenja i pritvora, nadležna tijela nisu imala nikakvog razloga pretpostaviti da je podnositeljica zahtjeva ostavljena sama i da nije bila zbrinuta za vrijeme odsutnosti njezinih roditelja. Domaći sudovi nisu utvrdili da se podnositeljica zahtjeva oslobodila tereta dokaza koji

je imala u vezi s događajima tijekom i nakon uhićenja njezinih roditelja. Nije utvrđeno da je ona bila ostavljena sama pa stoga nije utvrđeno ni da tijela nisu ispunila svoje obveze prema domaćem pravu u okolnostima ovoga predmeta.

15. Također valja napomenuti da presuda većine ne upućuje ni na koji presedan u prilog aktiviranju, na predložen način i u okolnostima sličnim ovome predmetu, pozitivnih obveza države na temelju članka 8. Tijela spomenuta u rekapitulaciji općih načela (vidjeti stavak 58. presude većine) jasno se razlikuju.³ Na primjer, upućuje se na nedavnu presudu vijeća Suda - *Ioan Pop protiv Rumunjske*. U tom slučaju, većinom glasova od 6 prema 1 utvrđeno je da propust da se osigura briga odrasle osobe o dvanaestogodišnjem djetetu dok su njegovi roditelji držani u pritvoru u trajanju od otprilike 9 do 12 sati predstavlja nečovječno i ponižavajuće postupanje protivno članku 3. Konvencije.⁴ Međutim, čak i ako bi netko smatrao tu presudu obvezujućim i uvjerljivim presedanom, nekoliko točaka razlikuje predmet *Ioan Pop* od ovog predmeta. Dijete, u dobi od dvanaest godina u vrijeme uhićenja njegovih roditelja, svjedočilo je prizorima priličnog nasilja tijekom potonjeg, uključujući prisilnu sedaciju njegova oca; utvrđeno je da je prag iz članka 3. dosegnut jer nadležna domaća tijela nisu poduzela mjere kojima bi trećeg podnositelja zahtjeva povjerili odrasloj osobi dok su njegovi roditelji bili u policijskoj postaji ili mu objasnili njegovu situaciju ili situaciju njegovih roditelja; i presudno, iako je Sud također bio suočen s različitim iskazima o tome što se dogodilo djetetu nakon uhićenja, utvrdio je da domaći sudovi nisu ispitali njegov prigovor niti utvrdili relevantne činjenice. U takvim okolnostima i suočen s različitim iskazima, Sud je ustanovio da je dovoljno utvrđeno da je dijete podnositelj zahtjeva bilo ostavljeno samo nekoliko sati bez nadzora odrasle osobe pa je stoga preispitao pozitivne obveze tijela na temelju članka 3. Konvencije, utvrdivši povredu potonjeg.⁵ Međutim, kao što je prethodno već istaknuto, čini se da u ovome predmetu većina preokreće taj slijed razmišljanja - utvrđenje povrede članka 8. Konvencije zbog propusta tijela da ispune svoju pozitivnu obvezu prema podnositeljici zahtjeva, unatoč opsežnom ispitivanju činjenica koje je navela od strane sudova i odbacivanju njezine verzije događaja između dana uhićenja i sudske rasprave.

16. S obzirom na okolnosti ovog slučaja i opsežne i pažljive zaključke domaćih sudova nismo u mogućnosti složiti se s većinom da domaća tijela u ovom predmetu nisu ispunila svoje pozitivne obveze na temelju članka 8. Konvencije. Iako priznajemo uznemirenost koju podnositeljica zahtjeva mora

---

³ Jedan navedeni primjer je predmet *Mubilanzila Mayeka i Kaniki Mitunga protiv Belgije*, br. 13178/03, ESLJP 2006-XI (predmet koji je uključivo samo pritvor jedne petogodišnje djevojčice u Belgiji nakon njezina nezakonitog ulaska u zemlju, u kojem je Sud utvrdio, između ostalog, povredu članaka 3. i 8. Konvencije). Okolnosti ovoga predmeta su izrazito različite.

⁴ Br. 52920/09, 6. prosinca 2016.

⁵ Vidjeti gore citirani predmet *Ioan Pop*, stavci 31.-34. i stavci 56.-60. Vidjeti, međutim, neslaganje suca Sajó koji, prema našem mišljenju ispravno, naglašava činjenicu da je odluka vijeća čak i u tom predmetu pokazala izrazito zanemarivanje činjenica koje su utvrdili domaći sudovi.

da je osjećala u vrijeme uhićenja i nakon toga, ne smatramo da je prikladno da se međunarodni sud, koji se pridržava načela supsidijarnosti, miješa u ili zanemari, na način koji je upravo opisan, činjenice koje su utvrdili domaći sudovi. Mi također ne vidimo nikakvu osnovu, u vlastitoj sudskoj praksi Suda, za utvrđenje povrede članka 8. u okolnostima ovoga predmeta.

© 2018 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda, te proveo lekturu i pravnu redakciju istoga.